

JINA TAREHE

NAMBA YAKO SAHIHI

102/2

KISWAHILI: LUGHA

(Ufahamu, Ufupisho, Matumizi ya Lugha na Isimu Jamii)

KARATASI YA 2

JULAI /AGOSTI, 2014

MUDA: SAA 2½

MTIHANI WA MAKADIRIO WA WILAYA YA MBOONI MAGHARIBI

Kenya Certificate of Secondary Education (K.C.S.E)

MAAGIZO KWA MTAHINIWA

Jibu maswali yote.

Majibu yote yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali.

Karatasi hii ina kurasa nane. Watahiniwa ni lazima waangalie kama kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo

KWA MATUMIZI YA MTAHINI PEKEE

SWALI	UPEO	ALAMA
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA	80	

© 2014, Mbooni West sub - county Form Four Joint Evaluation Test

102/2

Kiswahili: Lugha

(Ufahamu, Ufupisho, Matumizi ya Lugha na Isimu Jamii)

Karatasi ya 2

UFAHAMU (ALAMA 15)**Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali.**

Ni dhahiri shairi kwamba uharamia umechipuka kama desturi na mfumo wa maisha katika siku za karibuni. Janga hili limeshamiri hususan pembeni mwa bara la Afrika na kanda ya Afrika mashariki. Taarifa za Uharamia zimetawala vyombo vya habari. Kiasa cha kwamba haipiti siku bila kuripotiwa visa vipya vya matendo haya mabovu ambayo yanaweza tu kumithilishwa na uhayawani. Matukio haya yamewalimbikizia mabaharia na nchi husika, simanzi na masaibu yasiyoweza kutiwa kwenye mizani.

Yamkini tatizo hili halitokei pasi na kumotishwa na kitita kikubwa cha fidia kinachodaiwa na maharamia hawa. Aghalabu, suala hili lahusishwa pakubwa na azma na ari ya kuendeleza ujambazi kimataifa sawia na ulipuaji wa bomu mijini Nairobi na Dar es Salaama mnamo Agosti 7.1998 na tukio la septemba 11, mwaka 2001 kule marekani. Maafa na uharibifu wa mali si hoja, la maana kwa maharamia ni kutosheleza matakwa yao. Kwa upande mwingine, ukosefu wa tawala wajibika katika maeneo kunakotokea unyama huu ni thibitisho tosha la mazingira yanayoweza na kuruhusu kuchipuka kwa janga hili.

Mchipuko wa baa la uharamia umelenga jamii ya kimataifa ambayo ni mhudumu mkuu wa harakati za kusitisha majanga makubwa kama vile njaa, umaskini na magonjwa yaliyoshesheni pakubwa barani. Bila shaka, hili ni suala linalilozalishwa kinyume mbele. Maharamia wanatishia utangamano wa kimataifa wanapotibua usafiri wa abiria na shehena zinazoelekezwa sehemu tofauti ulimwenguni.

Matumizi ya kidiplomasia na mashauriano hayaelekei kuzalisha matunda katika juhudi za kudhibiti uharamia. Zaidi ya hayo matumizi ya nguvu yahusishayo mashambulizi pamoja na maharamia kufunguliwa mashtaka nchini Kenya na Ufaransa, kunaelekea kuzipiga jeki juhudi za uharamia ulimwenguni. Aidha, utawala wa nchi kunakochipuka uharamia haujajizatiti kuharamisha doa hili linalotisha ustawi wa kimataifa.

Mathalan, ni jambo lisilopingika inapobainika kuwa uharamia umedumaza biashara ya kimataifa, inayochangia upungufu na ucheleweshi wa bidhaa muhimu zinazoendeleza ustawi wa uchumi. Dosari hii inaelekea kukwamiza mojawapo wa malengo ya maendeleo ya milenia yanayosisitiza uimarishaji na ushirikikiano wa maendeleo na upanuzi wa masoko ulimwenguni. Ni muhali kwa utalii kustawi kwenye maeneo yaliyo na tishio la usalama, ikakumbukwa bayana kwamba watalii hawasafiri tu kwa ndege bali hata kwa meli.

Jitahidi za kuweka laini mawasiliano chini ya bahari ili kurahisisha na kupunguza gharama za mtandao ulimwenguni ni ndoto ambayo haijatiambia hadi hivi sasa, kutafutia juhudi za maharamia katika bahari Hindi. Kwa mujibu wa hali hii, mawasiliano mepesi na nafuu yasitarajiwe hivi karibuni. Licha ya hayo, shughuli za uvuvi na biashara nyenginezo kwenye kanda ya mwambao zimetiliwa shaka si haba. Itabidi mikakati na suluhisho la kudumu liweze kupatikana ili vitendo vya uharamia viweze kusitishwa.

MASWALI

- a) Kwa nini uharamia umetamalaki ulimwengu? (alama 3)

.....

.....

.....

.....

- b) Fafanua dhana ya “kinyume-mbele” kwa mujibu wa taarifa hii. (alama 2)

.....

.....

.....

- c) Uharamia unaelekea kumtia hofu mwandishi.fafanua. (alama 3)

.....

.....

.....

.....

- d) Thibitisha kwa kuwa Kenya imeathirika pakubwa kutokana na vitendo vya uharamia. (alama 4)

.....

.....

.....

.....

.....

- e) Ukirejelea kifungu, eleza maana ya (alama 3)

i) Uharamia

.....

.....

ii) Mtandao

.....

.....

iii) Mwambao

.....

.....

2. UFUPISHO Alama 15

Soma kifungu hiki kisha ukifupishe kwa kujibu maswali yatakayofuata.

Ukitaka kufaulu maishani lazima ujue kuwa una kazi kubwa sana inayokungoja. Baada ya kuikabili vilivyo kazi hiyo kwa kutumia Nyanja mbalimbali utayaimarisha maisha yako. Karibu kila mtu aliyestawi amepitia katika vikwazo vingi tena vya kutatiza kuliko vikwazo wanavyovipata vijana wa kisasa. Vijana wote wanatakiwa sasa wasugue bongo zao sawasawa watende mambo mengi mazuri kuliko yale wanayoyaona. Wasitosheke na yale yaliyotendwa na wazee. Kila kijana iwapo atakuwa na moyo kama huo nchi zote zitaendelea kwa kasi.

Kwa kujisaidia katika kujiendeleza, yafuatayo yanafaa kuzingatiwa. Vijana wanatakiwa wawe watoto wenye kuelewana na wazazi wao ambao watawaelekeza vyema kitabia na wakiwa ni wazazi waelewa, watapata watoto wao maelekeo na radhi ambayo ni bora kuliko mali. watoto wenyewe wajue wanataka nini, wawe na malengo katika maisha yao na wakazanie kupata kile wanachokitaka bila kukata tamaa, watie bidii sana, wapende kusoma bila kulazimishwa kwani kulazimishwa hakusaidii chochote. Ni sawa na ng'ombe alazimishwa kwenda kunywa maji lakini akifika mtoni akatae kunywa maji yale. Mtoto mwenyewe anatakiwa ajitafutie na ajue kuwa hasara ni yake asipofanya bidii na ajiamshe kifikiria. Mtoto huyu asitidhishwe na vitu vidogo vidogo ama kuwa wa tamaa anayependa kupewa zawadi ama peremende kila saa. Lazima ajue kuwa kupewa au kutopewa ni mamoya. Wazazi wakiwa na kitu cha kumpa ni sawa, wakiwa hawana pia sawa. Mtoto anatakiwa kuwa muelewa sana. Anatakiwa awe na ile fikira ya kujitafutia. Hata kama anatoka katika hali ya utajiri azidi kutafuta ili ikiwezekana atajirike hata Zaidi. Asitegemee cha ndugu kwani huenda akafa akiwa maskini. Chako ni bora kuliko kikubwa cha mwenzio.

Vijana wanatakiwa kuwa na nidhamu ya kiwango cha juu popote walipo. Wawe ni watu wenye kujiamini. Wasikate tamaa kwa ajili masomo ni magumu bali wakazane kuyaelewa kwani mwisho, wataelewa na kufanikiwa. Yafaa waelewa kuwa hakuna kizuri kinachopatikana kwa urahisi, mtaka cha mvunguni sharti ainame. Lazima wadhurike wakitaka kufarikiwa. Wasiwadharau walimu au wenzao, wasipoteze wakati wao kusengenywa. Wawapuuze wanaowanyanyasa, hata neno moja la kuwaudhi wanaloambiwa na watoto waovu. Vijana wawe tayari kukosolewa na kuomba msamaha wa makosa yao. Wewe ni watu wanaowaelewa wenzao na kuwachukulia vizuri, wawaheshimu kwa vile walivyo. Wasithamini vitu vya anasa sana kama mavazi ya kitajiri wengi wasio na chochote wanaopuuza mambo ya anasa ndio wanaofaulu sana katika maisha. Wenye tamaa hawafaulu, hugeuka kuwa wezi na kuishia gerezani.

Maswali

- a) Fupisha aya ya kwanza kwa maneno 30.

(alama 5 mtiririko 1)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- b) Bila kupotosha ujumbe uliokusudiwa na mwandishi, fupisha aya mbili za mwisho. (maneno 95-100)

(alama 10 mtiririko, 2)

.....

.....

.....

3. LUGHA

(Alama 40)

- a) Taja sauti mbili zinazotamkiwa kwenye kaakaa laini (alama 1)

- b) Eleza tofauti za sentensi zifuatazo (alama 2)

i) Amerudi shuleni!

ii) Amerudi shuleni.

- c) Tambua aina za maneno yaliyopigiwa mstari.

i) Afisa mkuu anafuata sharia sembuse wewe. (alama 1)

ii) Ameenda huko mbali sokoni (alama 1)

- d) Tambua aina ya vihusishi katika sentensi zifuatazo

i) Jumba alifuatalo li mbele ya msikiti wa Musa (alama 1)

(alama 1)

ii) Kisiwa cha Ginigi kimekauka

.....

.....

e) Tambua hali katika sentensi ifuatayo.

Vyungu vya aina hii vyafinyangwa na huyu.

(alama 1)

.....

.....

f) Toa maana mbili za neno lifuatalo

(alama 2)

Somo

.....

.....

g) Kanusha

Mama alimwambia sipo alime haraka

(alama 1)

.....

.....

h) Nyambua vitenzi vifuatavyo katika kauli zilizowekwa katika mabano

i) Lia (Kutendeshwa)

(alama 1)

.....

.....

ii) -Ja (Kutendea)

(alama 1)

.....

.....

i) Andika katika hali ya wastani umoja

Kigombe kile kiliumia kikwato

(alama 2)

.....

.....

j) Akifisha sentensi ifuatayo.

Je kuna manusura wowote yeye alitaka kujua.

(alama 2)

.....

.....

k)

i) Eleza maana ya kirai

(alama 1)

.....

.....

ii) Onyesha aina ya virai katika sentensi ifuatayo.

Nilimpata akilalama ndani ya darasa

(alama 2)

l) Andika sentensi ifuatayo katika usemi halisi.

Mwelekezi wake alimwambia kuwa angeweza kuwa mwindaji mashuhuri ikiwa angeyafuata mashauri yake.

(alama 2)

m) Changamua sentensi ifuatayo kwa kutumia mishale.

Mtoto mmoja aliyekuwa mgonjwa sana alitibiwa jana.

(alama 4)

n) Andika sentensi hii upya bila kubadilisha maana ukitumia “o” rejeshi

Mwanafunzi alitumwa nyumbani juzi na hajapata karo hadi leo

(alama 1)

o) Ainisha shamirisho na chagizo katika sentensi ifuatayo

Wachimba migodi wanafanya kazi haraka ipasavyo.

(alama 2)

p) Tumia kivumishi kimilikishi nafsi ya pili wingi katika sentensi

(alama 2)

q) Onyesha viambishi katika fungutenzi hili

(alama 2)

Sajilika

r) Eleza matumizi ya “na” katika sentensi ifuatayo.

(alama 2)

Ndovu aliuawa na wawindaji haramu nami nikawaripoti

s) Unda nomino kutokana na vitenzi vifuatavyo

(alama 2)

i) Takrimu

.....
.....

ii) Sakini

.....
.....

t) Weka vitenzi hivi katika hali ya kuamrisha kulingana na maelezo katika mabano (alama 2)

i) -nywa (umoja)

.....
.....

ii) Tubu (wingi)

.....
.....

u) Weka neno lifuatalo katika ngeli mwafaka (alama 1)

Nyasi

.....
.....

ISIMU –JAMII

4. a) Eleza mitazamo mitatu kuhusu chimbuko la Kiswahili (alama 6)

b) Taja sifa nne za sajili ya utingo

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....